

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Linnea Hofgård

Nämndemannasystemet i tingsrätten

- ett nödvändigt ont i brottmål?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: Lotta Maunsbach

Termin: VT 2013

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
Summary	4
Sammanfattning	6
Förord.....	8
Förkortningar.....	9
1. Inledning.....	10
1.1 Bakgrund.....	10
1.2 Syfte och frågeställningar.....	10
1.3 Metod och material.....	11
1.4 Forskningsläget.....	12
1.5 Disposition.....	12
2. Nämndemannasystemet	13
2.1 Nämndens historia.....	13
2.2. Nämndemannasystemet idag.....	15
2.2.1 Val.....	15
2.2.2 Domförhet.....	16
2.2.3 Överläggning och omröstning inför dom.....	16
2.2.4 SOU 2013:17.....	17
3. För- och nackdelar	18
3.1 Inledning.....	18
3.2 Begreppet rättvisa.....	18
3.3 Nämndens legitimitetsverkan.....	19
3.4 Demokratiska skäl.....	20
3.5 Det allmänna rättsmedvetandet.....	21
3.6 Dömas av likar.....	21
3.7 Domstolens arbetsätt.....	23
3.8 Kostnad och effektivitet.....	24
3.9 Juridisk kompetens.....	24

4. Begreppet rättssäkerhet.....	28
5. Analys	30
5.1 Inledning.....	30
5.2 Är rekryteringen av nämnden tillfredställande?.....	30
5.3 Vad är nämndens funktion och nytta?	30
6. Slutsats	34
Käll- och litteraturlista	35
Källor	35
Litteratur.....	35
Elektroniska källor	37

Summary

In this thesis, I will examine the most discussed advantages and disadvantages with the lay judge system to investigate if the system can ensure that the criminal trial procedure in the district court live up to the high requirements of the rule of law. To achieve this I will answer a few questions.

The first question discusses how the lay judge system emerged and how the system works today. Exactly how long the Swedish lay judge system has existed is unknown, however the phenomenon is written down in our first written legal sources from the 1300th century. The system has during its at least 800 year history mostly been advisory. It is only under the 1600th and 1700th century and after 1983 that the lay judge system has taken a place in court as a full judge. Today, the lay judge has a role as co-judge with the legally educated judge and they both are covered by the same rules and obligations.

My next question concerns the function and the benefit of the lay judge system today. The idea of the system is that the lay judges is to contribute with their common sense and function as a representative for the general sense of justice of the people. However there are a lot of different opinions about the lay judge system and if it has any function in the legal system of today. It has been discussed if the lay judges can contribute with anything that the legally educated judges not already can.

The third question is whether the recruitment of the lay judges today is satisfactory. Some argue that the lay judges, with their political background, can endanger the judicial independence and that the general sense of justice does not exist. If the general sense of justice does not exist, some argue that the lay judges must represent the demographic composition of the people to fulfil the function as common sense in the court.

My last question concerns what is required to ensure the application of the rule of law in criminal proceedings in the district court. The rule of law contains a right for all citizens to equality before the law, the judge's objectivity and impartiality, predictability of law, presumption of innocence, the right to a fair trial and judicial autonomy.

After balancing the advantages and disadvantages with the lay judge system together with an examination of the legal security I finally conclude that the function of the lay judge system is a danger to the rule of law. The lay judges have a role as co-judges without the competence to manage this difficult task and they ought to be educated to cope with their task. We cannot have a judicial function in our legal system that threatens the rule of law. Another alternative is that the lay judge system changes character and takes on an advisory role in the court. Changing the rules for voting can do this.

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att granska de mest omdiskuterade för- och nackdelarna med nämndemannasystemet och utreda om systemet kan garantera en rättssäker prövning vid brottmålsprocessen i tingsrätten. För att nå syftet är en av mina frågeställningar hur nämnden uppkom och systemet fungerar idag. Exakt hur länge den svenska nämnden har existerat vet vi inte, men fenomenet finns nedtecknat i våra första skriftliga rättskällor från 1200-talet. Nämnden har under sin minst 800-åriga historia till största delen haft en rådgivande funktion. Det är endast under 1500- och 1600-talet och efter 1983 som nämnden intagit en plats i rätten som fullvärdig domare. Idag har alltså nämnden en funktion som meddomare tillsammans med juristdomaren och de båda domarkategorierna omfattas av samma regler och har samma skyldigheter.

Min nästa frågeställning berör nämndens funktion och nytta i dagens rättssystem. Tanken med dagens nämndemannasystem är bland annat att nämnden ska bidra med sitt sunda förnuft och fungera som en folklig representant för det allmänna rättsmedvetandet.

Emellertid finns det många skilda åsikter om nämnden och om den uppfyller någon funktion i den nutida rättsskipningen. Det har diskuterats om det finns någonting nämndemännen kan bidra med i rättsprocessen som juristdomarna inte redan kan.

Den tredje frågeställningen är huruvida rekryteringen av nämnden är tillfredställande.

Många menar att nämnden med sin politiska bakgrund kan utgöra en fara för domstolarnas självständighet och att det i själva verket inte finns ett allmänt rättsmedvetande. Om det nu inte skulle finnas ett allmänt rättsmedvetande, menar vissa att nämnden för att fylla en funktion som sunt förnuft måste företräda folkets demografiska sammansättning för att bibehålla folkets förtroende som dess representant.

Min sista frågeställning är vad som ryms inom begreppet rättssäkerhet och vad som krävs för att medborgarna ska tillförsäkras rättssäkerhet i en brottmålsrättegång i tingsrätten. I rättssäkerhetsbegreppet ryms bland annat likhet inför lagen, domstolens saklighet och opartiskhet, förutsebarhet av lagstiftningen, oskyldighetspresumtion, rätt till en rättvis

rättegång, domstolens självständighet och principen om att hellre fria än fälla tillsammans med det högt ställda beviskravet bortom rimligt tvivel.

Efter en avvägning mellan de redovisade för- och nackdelarna och en granskning av rättssäkerhetsaspekter kommer jag till sist fram till att nämndens funktion som den är idag är en fara för rättssäkerheten. Nämnden innehar en roll som meddomare, men har inte kompetens nog att axla denna svåra uppgift. För att nämndemännen ska kunna fungera som meddomare måste de utbildas. Vi kan inte ha en dömande funktion i vårt rättssystem som hotar rättssäkerheten. Ett annat alternativ är att nämnden byter karaktär och istället intar en rådgivande funktion i rätten. För att nämnden ska få en mer bisittande roll i förhållande till juristdomaren kan omröstningsreglerna ändras. Detta kan ske antingen genom att domaren får en mer dominerande roll i rätten och innehar utslagsröst. Ett annat alternativ är att nämnden inte har rösträtt alls eller att nämnden har en kollektiv rösträtt.

Förord

De sex första terminerna som utgör grundutbildningen på juristprogrammet i Lund har i och med detta arbete kommit till sin ända. Denna period har varit den roligaste (och snabbaste) i mitt liv. Det känns som jag alltid bott i Lund och studerat med mina klasskamrater. Så tack till "the original core" och Hedvig för allt. Det känns som vi alltid känt varandra, men kanske beror det på att vi har så mycket gemensamt. Inte bara intresset för juridik. Jag vill även tacka min familj; mamma Karin Hofgård, pappa Jan Haag, storasyster Sofie Hofgård och alla mina fina bonusfamiljemedlemmar. Tack för allt stöd. Ett litet extra tack till mamma som läst igenom texten och kommit med kloka synpunkter. Tack till min Mattias Rydberg som under denna period fejat, lagat mat, skött om vårt hushåll och stöttat mig i skrivprocessen. Och tack för att du läst igenom och kommit med synpunkter på denna text. Jag vill även tacka mina fina arbetskollaboratorer på Juridiska fakulteten i Lund. Ingen nämnd, ingen glömd! Men två ska jag ändå nämnda särskilt. Albin Larsson och Kajsa Nilsson, det var ni som hjälpte mig komma på att mitt uppsatsämne skulle vara just en av mina hjärtefrågor inom juridiken, TACK. Ett sista tack vill jag skicka till min handledare Lotta Maunsbach som hjälpt mig under mitt uppsatsskrivande.

Linnea Hofgård

Lund, 26 maj 2013

Förkortningar

BrB	Brottsbalk (1962:700)
EKMR	Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalk (1972:740)
RF	Regeringsformen (1974:152)
SOU	Statens offentliga utredningar

1. Inledning

1.1 Bakgrund

I denna uppsats ska det svenska nämndemannasystemet granskas. En av många anledningar till att detta system existerar är för att samhället ska representeras och få insyn i den dömande makten. Men stämmer detta verkligen? Är det en demografisk sammansättning av vårt samhälle som befinner sig vid juristdomarens sida? En stor offentlig makt följer med nämndemannauppdraget, men inte bara en makt utan även en skyldighet. En skyldighet att döma rätt och att producera materiellt riktiga domar – detta för att garantera rättssäkerheten och för att behålla allmänhetens förtroende för rättssystemet. En nämndeman har lika mycket makt som en domare, och ibland har nämnden som kollektiv mer makt än den mångårigt juridiskt skolade domaren. Hur kommer det sig att vi har ett sådant system i Sverige? Mårten Schultz uttrycker problemet på ett mycket talade sätt "En nämndeman är alltså en person som givits statens befogenheter [sic!] att döma sin [sic!] medmänniskor enligt lagen men som inte skolats i vad lagen innebär eller hur den skall tolkas eller vilka värderingar varpå den vilar."¹ Kan det vara så att nämnden och samtiden växt ifrån varandra?

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att undersöka de åsikter som brukar lyftas fram som för- och nackdelar med det svenska nämndemannasystemet och med utgångspunkt ur dessa åsikter utröna huruvida det svenska nämndemannasystemet garanterar en rättssäker prövning i brottmålsrättegången i tingsrätten. Jag kommer därefter ange alternativa förslag till lösningar på de rättssäkerhetsproblem jag finner. Jag har valt att avgränsa mig till att behandla nämndemännens roll i brottmålsprocesser i tingsrätten. De frågeställningar jag ämnar besvara för att uppnå syftet är:

- *Hur uppkom nämnden och hur fungerar dagens nämndemannasystem?*

Min avsikt är att undersöka nämndens historia, vilket är av vikt för att förstå varför detta system finns i dagens samhälle. Jag ska dessutom redogöra för funktionen i

¹ <http://martenschultz.wordpress.com/2011/02/24/avskaffa-namndemannen-encore-une-fois/>.

dagens system. Jag har i den historiska delen avgränsat mig till att inte behandla de så kallade stadsdomstolarna, då nämnden endast spelade en liten roll i dessa. Denna frågeställning besvaras i arbetets deskriptiva del.

- *Är rekryteringen av nämnden tillfredställande?*

Hur fungerar rekryteringen till nämnden och är denna representativ för befolkningen? Är det motiverat att nämndemännen är politiskt tillsatta?

- *Vad är nämndens funktion och nytta?*

Är ett system med dömande lekmän lika kompetent som en domstol med endast juristdomare? Denna fråga ska jag besvara genom att redogöra för några av de mest omdiskuterade för- och nackdelarna kring nämndemannasystemet och dess kunskaper och funktion.

- *Vad är rättssäkerhet?*

För att kunna avgöra om nämndemannasystemet garanterar en rättssäker prövning måste jag definiera begreppet rättssäkerhet i brottmålsrättegången i tingsrätten och utröna vilka värden som ska skyddas. Denna frågeställning besvaras i arbetets deskriptiva del.

1.3 Metod och material

Denna uppsats intar ett kritiskt perspektiv, då mitt syfte är att avgöra huruvida nämndemannasystemet tillförsäkrar en rättssäker prövning. Uppsatsen har även ett rättsutvecklande perspektiv då jag presenterar ett antal lösningar på de problem jag funnit med det nuvarande systemet. För att besvara frågeställningarna har jag undersökt lagstiftning, förarbeten, rättsfall, doktrin, akademiska artiklar, debattartiklar, nyhetsartiklar samt olika typer av utredningar. Jag har varit källkritisk till mitt material och värderat och bedömt trovärdigheten trots att jag brukat endast pålitliga källor av respekterade författare och statliga myndigheter. Mina internetkällor är granskade med omsorg och jag anser att de är säkra. I den historiska återblicken har jag besvarat min frågeställning genom att undersöka förarbeten och doktrin. Jag har valt att avgränsa min redogörelse till att endast kortfattat beskriva den svenska nämndens utveckling. Jag har haft problem att få tag på vissa originalkällor, men då mina andrahandskällor är så pass erkända författare och de originalkällor jag väl fått tag på stämt överens kan jag lita på att källorna är korrekta. Jag har använt mig av lagstiftning, förarbeten, lagkommentarer och domstolsverkets råd för att

beskriva dagens nämndemannasystem och dess sysslor. Jag har använt mig av doktrin och artiklar producerade av erkända författare, lagstiftning, rättsfall, domstolsverkets rapporter, domstolsverkets hemsida, examensarbeten och nyhetsartiklar för att skapa en uppfattning om nämndemannasystemets brister och styrkor. Jag har använt mig av en mängd olika parametrar för att avgöra systemets rättssäkerhet; både nationell och internationell lagstiftning, praxis samt doktrin och artiklar av erkända författare, justitiekanslers rapporter, uppslagsverk. Jag kommer i min beskrivning av rättssäkerheten i domstolsprocessen att begränsa mig till att försöka fastställa de rättssäkerhetsaspekter som kan komma till tals vid en nämnds medverkan vid en huvudförhandling i en brottmålsprocess i tingsrätten.

1.4 Forskningsläget

Forskning på området har gjorts genom rättshistoriska och processrättsliga arbeten, avhandlingar, utredningar och undersökningar. Riksdag och regering har genomfört många olika utredningar och producerat ett flertal SOU:er och propositioner som berör ämnet. Domstolsverket har dessutom genomfört rapporter i ämnet. Även justitiekanslern har bland annat i sina rättssäkerhetsprojekt berört ämnet. Det finns även ett stort antal både akademiska artiklar och debattartiklar som behandlar området.

1.5 Disposition

För att komma till kärnan med ovanstående problem behövs lite mer kött på benen vad gäller det svenska nämndemannainstitutet och därför behandlas inledningsvis en kort historisk tillbakablick av den svenska nämnden. Därefter följer en redogörelse för hur nämndemannasystemet är uppbyggt idag. Sedan påbörjas uppspaltningen av de argument som oftast lyfts fram som för- och nackdelar av vårt nämndemannasystem. Till sist ges en kort redovisning av vad som inryms i begreppet rättssäkerhet för att avslutningsvis svara på frågan: Garanterar det svenska nämndemannasystemet en rättssäker prövning i brottmålsprocessen i tingsrätten?

2. Nämndemannasystemet

2.1 Nämndens historia

Innan kristendomen erövrade Sverige utövades den rättskipande makten på landsbygden av folket.² Tvister som inte kunde lösas av de inblandade parterna togs upp inför ett ting. Till tinget kallades alla myndiga män i bygden och dessa skulle tillsammans utgöra rätten och utöva rättskipning.³ Tingen hölls vanligen vid en ceremoniell plats i bygden då rättskipandet var av religiös karaktär.⁴ När landskapslagarna började skrivas på 1200-talet förflyttades rättskipningen från folket till en viss person; häradshövdingen eller fjärdingshövdingen. Denna person fungerade som tingets ordförande och ledde tinget och dömde efter vad lagen stadgade.⁵ En nämnd om vanligtvis tolv män deltog i vissa måltyper och avgjorde målets sakfråga och fungerade som ett viktigt bevismedel då de hade kännedom om orten och parterna. Med tiden ändrades nämndens uppgift från att fungera som bevismedel och partsrepresentant till att fungera som domare och domstolsfunktionär.⁶ Denna utveckling berodde förmodligen främst på att nämnden med tiden blev en permanent del av domstolen.⁷ I och med tillkommandet av *Kristoffers allmänna landslag* 1442 hade nämndens övergång från bevismedel till domare fullbordats och nämndemännen fick en permanent plats som ledamöter av rätten.⁸ Från mitten av 1500-talet till 1600-talets mitt hade nämnden sin guldålder. Denna glansperiod berodde på att adelsmännen år 1549 gavs företräde till positionerna som häradshövdingar. Dock hade få adelsmän anknytning till det härad de var häradshövdingar över och de var oftast endast intresserade av bötesinkomsterna. Därför utsåg häradshövdingar en så kallade lagläsare som sin domarvikarie.⁹ Kraven som ställdes på lagläsarna var låga vilket ledde till att de ofta var inkompetenta och utövade en svag makt. Detta ledde till att nämndens roll och inflytande

² Uppström, s. 4 och Diesen 1996, s. 107.

³ Diesen 1996, s. 107.

⁴ Frense, s. 157.

⁵ Diesen 1996, s. 108-110 och Inger, s. 54.

⁶ Diesen 1996, s. 110.

⁷ Inger, s. 51.

⁸ Diesen 1996, s. 111 och Sandelin, s. 67-68.

⁹ Diesen 1996, s. 112, Sandelin s. 77 och Inger, s. 115.

förstärktes.¹⁰ Nämnden gick från en roll som jury och kunskapsbank till att ha en roll som meddomare och bärare av domsmakten.¹¹ Vid början av 1600-talet inrättades hovrätterna och i och med deras kontroll av underinstanserna ökade kraven på häradshövdingarna. Nämnden användes ibland endast som bevismedel, men oftast utgjorde nämnden fortfarande en fullgod del av rätten. I och med Karl XI:s begränsning av högadelns inflytande 1680 begränsades häradshövdingarnas makt ytterligare; reglerna om utseende av domarvikarier blev strängare och häradshövdingen var tvungen att vara bosatt i sitt härad. Under denna period övergick processen allt mer till skriftlig form och kraven på häradshövdingens juridiska skolning blev högre. I takt med att häradshövdingens juridiska kompetens blev större blev nämndens inflytanden i domstolarna allt mindre.¹² Innan införandet av 1734 års lag hade nämnden i praktiken förlorat sitt forna inflytande över domsmakten, och fungerade istället som rådgivare med lokalkännedom till domaren. Genom införandet av 1734 års rättegångsbalk fördelades makten mellan nämnden och domaren tydligt; nämnden kunde endast avgöra utgången i ett mål om alla tolv nämndemän enhetligt röstade mot domaren – den så kallade kollektiva rösträtten.¹³ 1925 tillerkändes kvinnor rätten att utses till nämndemän.¹⁴ Antalet nämndemän i processen minskade från tolv till nio (tre vid mindre allvarliga brott) genom införandet av 1942 års rättegångsbalk 1948.¹⁵ Bestämmelsen om nämndens kollektiva rösträtt från 1734 års lag bestod.¹⁶ 1983 återinfördes den individuella rösträtten för nämnden i första instans och återigen hade nämndemannen samma inflytelse som juristdomaren. Antalet nämndemän sjönk till tre. Skälen för denna ändring var bland annat att nämnden behövde ingå i rätten för att fylla funktionen som representant för det allmänna rättsmedvetandet och garantera den demokratiska kontrollen.¹⁷

¹⁰ Diesen 1996, s. 112, Modéer, s. 8 och Sandelin, s. 77.

¹¹ Sandelin, s. 78.

¹² Diesen 1996, s. 113-115, Inger, s. 116, Modéer, s. 7-9, Sandelin, s. 79-84 och prop. 1931:80 s. 10.

¹³ Diesen 1996, s. 115 och Inger s. 157 och Modéer s. 7-9.

¹⁴ Diesen 1996, s. 117 och 120.

¹⁵ Inger, s. 299.

¹⁶ Diesen 1996, s. 118-120.

¹⁷ Prop. 1982/83:126, s. 17-18.

2.2. Nämndemannasystemet idag

2.2.1 Val

Regeringen eller den myndighet som regeringen delegerat ansvaret till ska bestämma hur många nämndemän det ska finnas i varje domsaga och i varje hovrätts domkrets, 1 kap 4 § RB och 2 kap 4 b § RB. En nämndeman utses genom val, 4 kap 5 § RB, och väljs för fyra år, 4 kap 8 § 1 st. RB. Valet av nämndemän som ska verka i tingsrätt utförs av kommunfullmäktige och valet av nämndemän som ska vara verksamma i hovrätt görs i huvudregel av landstingsfullmäktige, 4 kap 7 § 1 och 2 st. RB. De styrande partierna nominerar ett antal personer och ur denna grupp väljs det antal nämndemän som motsvarar partiets andel i föregående val.¹⁸ Dessa personer måste inte vara politiskt aktiva, men det är ytterst sällan som partierna nominerar någon som inte är det.¹⁹ Det ställs inga formella kunskapskrav på nämndemännen men vid valet ska det eftersträvas att nämndemannakåren får en allsidig sammansättning med hänsyn till ålder, kön, etnisk bakgrund och yrke, 4 kap 7 § 4 st. RB samt att personen "[...]med hänsyn till sitt omdöme och sin livserfarenhet är lämpad att tjänstgöra som meddomare."²⁰ Det är snarare utmärkande för systemet att nämndemännen inte ska vara juridiskt bildade.²¹ Varje svensk medborgare över 18 år som inte är ställd under förvaltare kan utses till nämndeman. Vissa yrkesgrupper får inte utses till nämndemän då det finns risk för att intressekonflikter kan uppstå.²² En nämndeman måste vara bosatt inom den domkrets som denne ska verka inom, 4 kap 6 § 1 st. RB. Personliga egenskaper som en nämndeman bör besitta är omdömesförmåga, självständighet, laglydnad och övriga omständigheter som är lämpliga för uppdraget, 4 kap 6 § 3 st. RB. Nämndemännen måste precis som domaren avlägga domareden, 4 kap. 11 § RB. Avläggandet av denna ed är i princip en förutsättning för att man ska få verka som domare. Vidare gäller samma regler för nämndemän som för domare vad gäller jäv. En nämndeman får alltså inte döma i ett mål där dennes opartiskhet kan ifrågasättas, 4 kap 12-15 §§ RB.

¹⁸ Jacobsson, s. 239.

¹⁹ Nämndemannakårens sammansättning, s. 2.

²⁰ Prop. 1982/83:126, s. 18.

²¹ Prop. 1982/83:126, s. 18.

²² <http://www.hogstodomstolen.se/Om-Sveriges-Domstolar/Arbeta-i-Sveriges-Domstolar/Arbetsomraden/Namndeman/Vem-kan-bli-namndeman/>.

Vidare gäller samma regler för nämndemän som för domare vad gäller garantin för rättssäkerhet.²³ Även om nämndemännen är politiskt rekryterade ska de utöva sin domsmakt opolitiskt och nämndemännen har samma skyldighet som en domare att följa lagen.

2.2.2 Domförhet

Tingsrätten ska, om inget annat är stadgat, bestå av en lagfaren domare, 1 kap 3 § RB. Enligt 1 kap 3b § RB är huvudregeln att tingsrätten vid huvudförhandling i ett brottmål ska bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän. Vid brottmål där det förskrivna straffet för det begångna brottet inte är svårare än böter eller fängelse i högst sex månader och det inte är fråga om företagsbot är tingsrätten domför utan nämndemän, 1 kap 3b § 2 st. RB. En tingsnotarie eller en notariemeriterad beredningsjurist kan bli förordnade att på egen hand handlägga dessa typer av mål, men då måste alltid nämndemän delta vid avgörandet om handläggandet sker vid huvudförhandlingen, 18 § förordning (1996:381) med tingsinstruktion. Om det finns skäl för det får rätten utökas med en domare, detsamma gäller i fråga om antalet nämndemän, 1 kap 3b § 3 st. RB.²⁴ Vid hovrättsförhandlingen är rätten i regel domför med tre lagfarna domare och två nämndemän, 2 kap 4 § 2 st. RB.

2.2.3 Överläggning och omröstning inför dom

När huvudförhandling har hållits i ett mål ska rätten bakom stängda dörrar överlägga till dom.²⁵ När nämndemän ingår i rätten ska den lagfarna domaren förklara sak- och rättsläget för nämnden. Den lagfarna domaren ska beskriva hur lagen lyder, tolkningen av rekvisit, praxis och bevisfrågor så att nämndemännen lätt ska kunna ta ställning i frågor om skuld och påföljd.²⁶ Om rätten vid överläggning till dom inte kan komma överens om en mening ska omröstning ske, 29 kap 1 § 1 st. RB. Då nämndemän ingår i rätten ska dessa yttra sin mening sist, 29 kap 1 § 2 st. RB. Vid omröstningen ska den mening majoriteten av rätten röstat för gälla. Om ingen av åsikterna vinner majoritet, ska den lindrigaste eller minst ingripande meningen gälla, även kallat *in dubio mitius*.²⁷ Om ingen åsikt kan anses vara lindrigare än

²³ Se avsnitt 4 om rättssäkerhet.

²⁴ Vilka dessa skäl är prop. 1996/97:133 s. 58.

²⁵ 30 kap 7 § RB och <http://www.domstol.se/Om-Sveriges-Domstolar/Pressrum/Bevaka-forhandling/>.

²⁶ Diesen 1996, s. 37.

²⁷ Jacobsson, s. 238.

den andra, ska den mening som rättsens ordförande röstat för gälla, 29 kap 3 § 1 st. RB. I Sverige gäller en princip om att hellre fria än fälla.

2.2.4 SOU 2013:17

I en statlig utredning som publicerades i april 2013 ges bland annat ett antal förslag till förändringar gällande rättsens sammansättning vid brottmålsrättegångar. Utredningen föreslår att tingsrätten ska vara domför utan nämnd i huvudförhandlingen, bland annat när förhållandena i målet är okomplicerade och förfarandet ska vara skriftligt, vid mål av hög svårighetsgrad; då målets beskaffenhet berör svåra rättsfrågor eller har omfattande underlag och när en tingsnotarie eller beredningsjurist handlägger ett brottmål. Utredningen anger att motiven till dessa förändringar främst är effektivitetsskäl och att möta de höga kraven på rättssäkerhet, då de lagfarna domarna med sin kompetens kan garantera denna på ett säkrare sätt.²⁸

²⁸ SOU 2013:17, s. 684-695.

3. För- och nackdelar

3.1 Inledning

Det finns många olika åsikter om det svenska nämndemannasystemet - både positiva och negativa. I denna del ska jag redogöra för några av de mest omdebatterade för- och nackdelarna.

3.2 Begreppet rättvisa

I en domstol ska rätt skipas utefter vad som framkommer under rättegången.²⁹ Det är en skillnad mellan att skipa rätt och att skipa rättvisa. För att söka rättvisa sysslar domstolen inte med sanningen, utan med det som är bevisat. Sökandet efter den absoluta sanningen är inte alltid en teknisk möjlighet i dagens rättegångar. Även om domstolen inte alltid kan veta exakt vad som är den "sanna rättvisan" måste domstolen skipa rätt utefter vad som framkommit under rättegången. Det finns en etisk gräns för hur långt sanningssökandet kan gå. Det går inte att ta till alla tänkbare medel för att få fram den absoluta sanningen, då skulle tortyr, provokation och liknande vara tillåtna i brottmålsprocessen. Bevisvärdering måste istället göras genom sunt förnuft. Domarna har med sin juridiska utbildning inte ensamrätt på det sunnda förnuftet utan det innehas av var och en.³⁰ Rättvisa och sanning är nådd när det, som Diesen uttrycker det, finns en "allmän övertygelse" om att något skett på ett visst sätt.³¹ Bevisen för en fällande dom i ett brottmål ska vara så klara att allmänheten kan godta och tillfredsställas med lösningen och för att kunna bevisa att övertygelsen är allmän behövs nämndemännen. I sökandet efter rätt kommer ett antal felaktiga domar alltid att finnas och därför bör nämndemän delta i rättsskipningen för att ansvaret för dessa fel ska bli kollektivt och politiskt och inte läggas på rättsväsendets uppbyggnad. En lösning är därför att allmänheten deltar i den dömande verksamheten vilket öppnar upp för att folket ska förstå och acceptera en realistisk syn på vad rättvisa innebär.³²

²⁹ Enligt muntlighetsprincipen som stadgas i 46 kap 5 § RB.

³⁰ Diesen 1996, s. 21-25.

³¹ Diesen 1996, s. 23.

³² Diesen 1996, s. 21-25.

3.3 Nämndens legitimitetsverkan

En av fördelarna med nämndemannasystemet är att det ” [...]ger allmänheten tilltro till rättsskipningen.”³³ I domstolen är nämnden folkets representanter då de genom sitt deltagande ska garantera att ”[...]domstolarnas avgöranden ligger i linje med allmänna rättsuppfattningar i samhället.”³⁴ Genom sitt medverkande säkerställer nämndemännen att allmänhetens förtroende för rättsväsendet bevaras och att statens maktutövning godtas då maktutövningen sker nära folket och under dess inflytande.³⁵ För att detta system ska få legitimitetsverkan krävs dock att nämnden verkligen representerar folket och inte bara utgör maktens representation för folket. Folket torde ha mer förtroende för rättsskipningen om de själva finns representerade i den dömande makten.³⁶ Folket får genom sin insyn en annan förståelse för de svårigheter som en domstol kan ställas inför och ansvaret för rättsskipningen blir kollektivt.³⁷ Jacobsson menar att ”[n]ämndemäns deltagande i processen ger legitimitet åt domstolarnas verksamhet endast så länge som allmänheten tror att de gör någon nytta vid dömandet.”³⁸ Folkets förtroende till nämndemännen kan riskeras om de inte lyckas representera det allmänna rättsmedvetandet eller om de tar juridisk oriktiga beslut i rättsprocessen. Nämnden kan då förlora sin betydelse och legitimitetsverkan. Enligt Jacobsson har samhällets tilltro till domstolarna börjat vackla. Medias bevakning och rapportering av mål är en bidragande faktor till det trytande förtroendet. Misstron riktar sig främst mot åklagare och juristdomare, men även förtroendet för nämnden har börjat sina.³⁹ Under 2012 och 2013 förekom ett flertal exempel på mål där allmänhetens tillit till nämnden skulle kunna försvagas; bland annat de i media mycket uppmärksammade Södertäljemålet⁴⁰, Mangsmålet⁴¹ och Gotlandsmålet⁴². I dessa mål prövades om en eller flera nämndemän hade varit jäviga under rättegången i tingsrätten. I Södertäljemålet och Gotlandsmålet kom

³³ Jacobsson, s. 242.

³⁴ Prop. 1982/83:126, s. 18.

³⁵ Diesen 1996, s. 26, Jacobsson, s. 242-243 och prop. 1982/83:126, s. 18.

³⁶ Sandelin, s. 21.

³⁷ Diesen 1996, s. 26-27.

³⁸ Jacobsson, s. 243.

³⁹ Jacobsson, s. 243.

⁴⁰ Södertälje tingsrätt, mål nr B 2781-10 och B 7342-12 samt Svea hovrätt, mål nr B 7342-12.

⁴¹ Malmö tingsrätt, mål nr B 10425-10.

⁴² Gotlands tingsrätt, mål nr B 1123-11, B 1395-11, B 12-12 och B 21-12, samt Svea hovrätt, mål nr B 9331-12.

Svea hovrätt fram till att delar av nämnden hade varit jävig och att rättegången i tingsrätten var tvungen att tas om. Dessa båda rättegångar var mycket omfattande vad gällde huvudförhandlingens tidsåtgång, rättegångskostnader och antalet tilltalade. I Mangsmålet kom rätten fram till att nämnden inte var jävig.

3.4 Demokratiska skäl

För att garantera att domstolarna inte används i olämpliga politiska syften och för att kontrollera att dess utövande makt inte skiljer sig allt för mycket från det allmänna rättsmedvetandet måste rättsskipningen stå under demokratisk kontroll av folket.⁴³ Nämndens syfte är att representera folket.⁴⁴ Det är inte tillräckligt med demokratisk kontroll och insyn genom folkets deltagande i lagstiftningsprocessen, utan även tillämpningen av lagstiftningen måste kontrolleras.⁴⁵ Vi behöver inte blicka särskilt långt bak i historien för att förstå brukbarheten av denna kontroll. Hitlers tredje rike under andra världskriget och dess rättsskipning är ett mycket talande exempel.⁴⁶ Även om de lagfarna domarna i princip är oavsättliga⁴⁷ och deras självständighet garanteras i 11 kap 3 § RF finns en risk att de missbrukar sin position eller utnyttjas av den politiska makten då det är regeringen som är dess uppdragsgivare (se 11 kap 6 § RF). Detta intresseförhållande kan skapa motsättningar då domarna kan ha utsetts på grund av sin visade lojalitet till den politiska makten eller låter sig lockas av diverse karriärmöjligheter.⁴⁸ Mot dessa argument kan anföras att Diesen genomförde en undersökning 1995 som visade att oerfarna nämndemän har en större benägenhet att påverkas av juristdomaren och därför inte yttrar sin egen mening. Detta är också en fara för det demokratiska argumentet då nämndemännen genom att hålla sig passiva och rätta sig efter juristdomarens utslag (då denna får tala först vid omröstning) inte längre representerar folket i rättegångssalen eller den allmänna rättsuppfattningen.⁴⁹

⁴³ Diesen 1996, s. 27.

⁴⁴ Prop. 1982/83:126, s. 18.

⁴⁵ Diesen 1996, s. 27.

⁴⁶ Strahl, s. 112-114 och Häthén, s. 219-221 och 224-225.

⁴⁷ En domare kan bara skiljas från sin tjänst enligt de fall som anges i 11 kap 7 § RF.

⁴⁸ Diesen 1996, s. 28 och Sandelin, s. 19-20.

⁴⁹ Diesen 1996, s. 206 och 232.

3.5 Det allmänna rättsmedvetandet

Lekmännens fördel är att de inte har en juridisk kompetens vilket ger den dömande verksamheten mer flexibilitet. Ett av de centrala motiven varför nämndemännen bör medverka i den dömande verksamheten är att avsaknaden av juridisk bildning kan medverka till att nämndemännen bättre kan förstå lagens syften och anda.⁵⁰ Nämnden "[...]utgör en garanti för att domstolarnas avgöranden ligger i linje med allmänna rättsuppfattningar i samhället."⁵¹ Anledningen till att samhällets medverkan i rättsutvecklingen inte stannar vid den lagstiftande verksamheten är att det kan uppstå vissa problem vid rättens tillämpning av lagen i de fall den öppnar upp för tolkningar och skönmässiga bedömningar kring begrepp som rimligt, skäligt, tro och heder osv. Dessa värderingar behöver en förankring i det allmänna rättsmedvetandet, varför nämndemännens representation i rätten är viktig.⁵² Diesen menar dock att nämnden spelat ut sin roll som folkets företrädare för det allmänna rättsmedvetandet. Han anser att dagens moderna lagstiftning inte ger utrymme för ett rättskapande dömande. I och med att folket genom representanter stiftar lagarna, har nämndemännen inget svängrum att frångå den av folket lagstadgade normen.⁵³ Han menar också att det inte är säkert att det finns ett allmänt rättsmedvetande "[...] eftersom det varken är noga kartlagt eller kan antas vara helt igenom homogent."⁵⁴

3.6 Dömas av likar

För att en nämndeman ska kunna göra sin röst hörd gentemot den utbildade juristdomaren måste de ha lika rösträtt och vara likställda.⁵⁵ 1983 infördes individuell rösträtt för nämndemännen i tingsrätt.⁵⁶ För rättsskipningen kan det vara en fördel om olika samhällsklasser och ideologier finns representerade i domstolen och chanserna för en säkrare bedömning ökar då olika åsikter och fördomar kan neutralisera varandra.⁵⁷ Diesen

⁵⁰ Diesen 1996, s.29.

⁵¹ Prop. 1982/83:126 s. 18.

⁵² Diesen 1996, s. 29-30 och Ekelöf, s. 124-125.

⁵³ Diesen 2011/12, s. 536.

⁵⁴ Diesen 2011/12, s. 541.

⁵⁵ Diesen 1996, s. 31.

⁵⁶ Prop. 1982/83:126, s. 22.

⁵⁷ Ekelöf, s. 119-120 och Jacobsson, s. 244.

menar också att bedömningen i en rättegång torde "[...] bli mer nyanserad, individualiserad och medkännande[.]" med nämndemän.⁵⁸ Denna erfarenhet har ansetts viktig vid mål som öppnar upp för olika typer av bedömningar och värderingar. Genom nämndemännens medverkan görs folkets röst hörd i rättssalen och motsättningar i språk och uttryck mellan de olika deltagarna i en rättegång kan övervinnas och risken för missförstånd minskar.⁵⁹ Mycket kritik riktas mot rekryteringen av nämnden och rekryteringen har två omdiskuterade baksidor. Dels att nämndemännen är politiskt tillsatta, dels att nämnden inte representerar en demografisk återspeglning av folket. Ett av de starkaste argumenten mot nämndemannasystemet är att nämndemännen är politiskt tillsatta. Som jag tidigare nämnt får en nämndeman inte döma i ett mål där dennes opartiskhet kan ifrågasättas.⁶⁰ Då nämndemännen är politiskt rekryterade finns det en risk att deras politiska värderingar undergräver deras objektivitet och att de ser sig som företrädare för sin politiska tillhörighet.⁶¹ Nämndemännen får dock inte låta det faktum att de är politiskt utsedda påverka den domarroll de anförtrotts. Skyddet för att så inte sker är domareden och jävsreglerna som omfattar nämndemännen lika väl som juristdomaren.⁶² Dock är utgångspunkterna för nämnden och juristdomaren helt skilda. Juristens objektivitet har under många års utbildning och yrkesliv ertsats fast i dennes medvetande. Många nämndemännen har dock sitt utgångsläge i politiskt engagemang och har även genom detta engagemang utsetts till en del av rätten, vilket kan innebära en potentiell konflikt.⁶³ Många nämndemän uppfattar sin roll i rätten som en plats att utöva sina ideologiska åsikter. Diesen genomförde en undersökning 1995 som visade att 30 % av alla nämndemän utövade sina politiska åsikter i den dömande verksamheten. I en undersökning som gjordes inför ett examensarbete från 2011 hade denna andel ökat till 61 % av nämndemännen.⁶⁴ Grundtanken med nämnden är att den ska representera folket i rättsskipningen och garantera att domstolarnas verksamhet överensstämmer med det allmänna

⁵⁸ Diesen 1996, s. 31.

⁵⁹ Diesen 1996, s. 32 och Jacobsson, s. 244.

⁶⁰ Se avsnitt 2.2.1 och 4 kap 12-15 §§ RB.

⁶¹ Diesen 1996, s. 45.

⁶² Jacobsson, s. 244.

⁶³ Diesen 1996, s. 45.

⁶⁴ Diesen 2011/12, s. 540 och Madeleine Dahlgren, Nämndemannaposten – det (o)politiska ämbetet?, s. 14.

rättsmedvetandet.⁶⁵ För att nämnden ska kunna representera folket måste den också återspegla befolkningen i fråga om kön, ålder, yrke, etnisk bakgrund och ideologi. Det har genomförts en mängd undersökningar kring nämndens sammansättning. I SOU 2002:61 och prop. 2005/06:180 har lagförslag presenterats i syfte att få en mer allsidig rekrytering. Dessa föreslagna förändringar blev dock aldrig realiserade i lagstiftning. Domstolsverket gav 2007 ut en rapport där de utfört en kartläggning av nämndemannakåren efter valet 2006.⁶⁶ I denna rapport fastställde Domstolsverket att nämndemannakårens sammansättning inte var tillräckligt varierad och representativ för befolkningen, trots att könsfördelningen var jämn och att det skett viss ökning av andelen nämndemän med utländsk bakgrund. Detta berodde främst på att det fanns "[...] en kraftig överrepresentation av äldre nämndemän."⁶⁷

3.7 Domstolens arbetsätt

Om folket inte representeras i domstolarna genom nämndemännens medverkan finns en risk att de lagfarna domarna kommer utveckla en allt mer avancerad och teknisk juridisk metod för dömandet som distanserar sig allt mer från det allmänna rättsmedvetandet. Om folket inte kan ta till sig eller förstå juridiken försvinner dess tilltro till den.⁶⁸

Nämndemännens uppgift är att förankra samhällets syn på grovheten i brott och dessa brotts straffvärde i rätten.⁶⁹ Utan nämndens medverkan finns en risk att tilltron till domstolarnas rättsskipning upphör då motsättningarna mellan de juridiskt utbildade och folket blir allt stora, vilket enligt Diesen kan få allvarliga konsekvenser för laglydnad och allmänprevention. Det är av yttersta vikt att medborgarna som omfattas av lagen också förstår den, så att förutsebarheten i rättsskipningen försäkras.⁷⁰ Genom lekmännens medverkande i dömandet tvingas juristdomaren förklara sak- och rättsläget för lekmännen för att göra "[...] processen mer förståelig och processmaterialet begripligt."⁷¹ När detta har skett har juridiken sammanbundits med folket och framstår inte längre som en främmande

⁶⁵ Prop. 1982/83:126 s. 18.

⁶⁶ Domstolsverkets rapportserie 2007:2, Nämndemannakårens sammansättning.

⁶⁷ Nämndemannakårens sammansättning, s. 2.

⁶⁸ Diesen 1996, s.33.

⁶⁹ Ekelöf, s. 104.

⁷⁰ Diesen 1996, s. 33-36.

⁷¹ Diesen 1996, s. 35.

vetenskap utan som ett uttryck för folkets eget rättsmedvetande.⁷² Dock finns det vid denna förenkling en risk att precisionen i juridiken går förlorad och att juridikens metodutveckling för att göra bevisprövningen säkrare hämmas.⁷³

3.8 Kostnad och effektivitet

Nämndemännen är en kostsam historia, men om de ersattes med utbildade jurister skulle kostnaderna bli ännu högre. En ensam juristdomare är i många fall inte heller ett alternativ då effektiviteten ökar och risken för misstag och färgade åsikter minskar ju fler ledamöter rätten har. Då gäller det att hitta en lämplig kompromiss mellan kostnad och effektivitet och vissa anser att nämnden är den bästa lösningen.⁷⁴

3.9 Juridisk kompetens

Tanken är att lekmännens brist på juridisk kunskap ska vara deras största tillgång. Varierande erfarenheter och åsikter bland ledamöterna ger rätten en utvidgad världsbild och nämndemännen bidrar också genom sitt "juridiskt obefläckade" sunda förnuft. Eftersom nämndemännen är outbildade behöver de hjälp av juristdomaren för att veta vad som är av relevans i ett mål. I brist på erfarenhet från tidigare rättegångar måste lekmannadomaren helt sätta sin tillit till juristdomarens förklaringar och upplysningar. Tanken är inte att nämndemännen ska tillföra domstolen någon juridisk kunskap, utan endast sunt förnuft och medverka till en förankring med det allmänna rättsmedvetandet. Juristdomaren står för den utredande delen i en rättegång och juristdomaren tillsammans med nämndemännen har en beslutande roll i rättegången.⁷⁵ Diesen ställer dock frågan om det verkligen går att särskilja dessa olika funktioner åt? Eller är det så att nämndemännen i själva verket utför "[...] samma juridiska syssla som domaren – utan att ha dennes kompetens?"⁷⁶ Nämndemän har precis som domare en skyldighet att följa lagen.⁷⁷ Nämnden intar inte en roll som självständig rättstillämpande och rättsbildande makt, och i allmänhet rättar sig nämnden efter den

⁷² Diesen 1996, s. 35-36.

⁷³ Diesen 1996, s. 42 och Diesen 2011/12, s. 543-544.

⁷⁴ Diesen 1996, s.36-38.

⁷⁵ Diesen 1996, s. 38-39.

⁷⁶ Diesen 1996, s. 39.

⁷⁷ Se avsnitt 2.2.

lagfarne domarens juridiska kunskaper.⁷⁸ Dock händer det att nämndemännen röstar mot juristdomaren och ensamma fäller eller friar en tilltalad person. Denna företeelse kallas för nämndemannadom.⁷⁹ Ett flertal sådana domar kommer varje år, men det är ändå ett ovanligt fenomen. Enligt undersökningar utgör nämndemannadomarna ca 1 % av de brottmål som avgörs i tingsrätterna på ett år.⁸⁰ Ett i media⁸¹ mycket uppmärksammat mål är det så kallade "barnagamålet".⁸² Detta mål gällde huruvida två barn blivit utsatta för grov frihetskränkning av sina föräldrar. Målet avgjordes i Helsingborgs tingsrätt och rätten utgjordes av en rådman och tre nämndemän. Rådmanen var av åsikt att de begångna gärningarna mot barnen utgjorde grov frihetskränkning då våldet och hotet om våld utgjorde ett led i en upprepad kränkning av var och en av barnens integritet. Nämndemännen var dock av en annan åsikt och röstade med sin majoritet ned den lagkunnige domaren. Nämndemännen menade att "daskningar", slag med pinne och hot om våld var befogade handlingar från föräldrarnas sida då de haft rätt att handgripligen eller genom hot tillrättavisa sina barn. Nämndemännen menade att dessa typer av tillrättavisningar var godtagbara i uppfostringssyfte. Lekmännen ogillade åtalet mot mamman och dömde pappan för misshandel i fem fall till 50 dagsböter om 50 kronor. Rådmanen skrev en lång skiljaktig mening⁸³ och domen överklagades till hovrätten samma dag som den tillkännagavs. I hovrätten över Skåne och Blekinge ändrades domen och mamman dömdes för misshandel och hot om våld till 100 dagsböter om 180 kronor och pappan dömdes för misshandel och olaga hot till villkorlig dom med samhällstjänst i 100 timmar.⁸⁴ Ett annat fall prövades i Malmö tingsrätt och rörde huruvida en man begått ett narkotikabrott.⁸⁵ Narkotika hade påträffats bakom fläktkåpan i hans kök och mannen uppgav att han inte kände till någonting om detta. Han berättade att han hade fyra missbrukande

⁷⁸ Diesen 1996, s. 38-40.

⁷⁹ Diesen 2011/12, s. 538 och Rättssäkerheten i brottmål, s. 165.

⁸⁰ Diesen 1996, s. 206 och Diesen 2011/12, s. 538 som i sin tur hänvisar till en undersökning genomförd i och med examensarbete 2011, se not. 35.

⁸¹ Bland annat i Helsingborgs dagblad <http://hd.se/helsingborg/2012/06/06/hotade-och-slog-sina-barn-friades/21/5-13> 20:45 och <http://hd.se/helsingborg/2013/03/22/foraldrar-fallda-for/>.

⁸² Mål nr B 6451-11 Helsingborgs tingsrätt.

⁸³ Se bilaga 3, Mål nr B 6451-11 Helsingborgs tingsrätt.

⁸⁴ Mål nr B 2018-12 Hovrätten över Skåne och Blekinge.

⁸⁵ Mål nr B 1537-07 Malmö tingsrätt.

vänner som ofta besökte lägenheten och ibland uppehöll sig vännerna där utan att mannen var hemma. De tre nämndemännen i tingsrätten röstade ner juristdomaren och menade att mannens historia var ytterst osannolik. De menade vidare att mannens invändning om att han inte kände till narkotikan kunde lämnas utan avseende. Tingsrätten dömde mannen för narkotikabrott till fängelse i ett år och tre månader (påföljden avsåg även annan brottslighet). Rättens ordförande var skiljaktig och menade att man inte kunde lämna mannens invändning utan avseende, även om invändningen var osannolik. Vidare menade ordföranden att mannens bestridande inte kunde dementeras genom förhör eller annan bevisning och att åtalet således skulle ogillas. Domen överklagades och prövades i Hovrätten över Skåne och Blekinge som i sin dom menade att mannens berättelse inte var helt osannolik och att det inte visats att han kände till narkotikan i förhör eller annan utredning. Hovrätten ogillade åtalet. I rapporten från Justitiekanslerns andra rättssäkerhetsprojekt *Rättssäkerheten i brottmål* kommenterades denna nämndemannadom: "Tingsrättens dom är alltså ett exempel på en s.k. 'nämndemannadom' som har ändrats i hovrätten. Domen kan vara ett uttryck för att rättssäkerheten ibland sänks genom att nämndemän kan komma i majoritet i tingsrätten och ensamma fälla den tilltalade."⁸⁶ Dessa nämndemannadomar kan vara ett resultat av att nämndemännen i flera avseenden löper större risk att begå misstag under rättegången, även om vissa av dessa misstag kan motverkas medels samarbete mellan rättens ledamöter. Diesen genomförde 1995 en undersökning som visade att nämndemän hade en benägenhet att förväxla skuld- och påföljdsfrågan och trodde således att svag bevisning resulterade i ett lindrigare straff.⁸⁷ Undersökningen visade även att oerfarna lekmän har en benägenhet att fälla personer som återfaller i brott och fria förstagångsförbrytare. Nämnden tycks också i vissa fall döma mot gällande rätt. I Sverige är denna företeelse förmodligen inte ett tecken på att den allmänna rättsuppfattningen inte överensstämmer med lagstiftningen, då folket är med och stiftar lagarna. Enligt Diesen är det snarare ett tecken på att nämndemännen "*[...] har en felaktig/skev bild av de rättsliga förutsättningarna/ramarna för prövningen och är dåligt förtrogna med den fria bevisprövningens princip*" och att de i vissa fall "*[...] tycks vara beredda att tillämpa ett lägre beviskrav än juristdomaren*".⁸⁸ Det är ett mycket omdebatterat ämne huruvida

⁸⁶ Rättssäkerheten i brottmål, s. 119.

⁸⁷ Diesen 1996, s. 231 och Diesen 2011, s. 533 not. 13.

⁸⁸ Diesen 1996, s. 231.

nämndemännen tillför processen någon kunskap utöver juristdomarens kunnande.⁸⁹ Vad angår sakfrågorna och bevisvärderingen hävdar vissa att nämnden är minst lika lämpade som jurister och utgör ett bra komplement i rätten. Den samlade erfarenheten ger rätten bättre förutsättningar att göra korrekta bedömningar.⁹⁰ I och med bevisvärderingen ska en helhetsbedömning göras av den bevisning som framkommit.⁹¹ Kravet på domarna har förändrats bara de senaste hundra åren. Måltyperna är långt många fler nu och kraven på specialistkunskaper allt högre. Bevisvärderingen har utvecklat nya metoder och blivit mer teoretisk och kan inte enbart bedömas genom sunt förnuft. Dessa metoder är i vissa former omöjliga för lekmännen att hantera. En lekmanadomare kan behöva hjälp av en juristdomare för att kunna genomföra en korrekt bevisvärdering, då det kan vara svårt för en icke juridiskt skolad person att minnas ett omfattande bevismaterial.⁹² Ekelöf menar också att lekmännen inte "[...] alltid bedömer frågan om bevisningens styrka med samma kyliga objektivitet som yrkesdomaren."⁹³ Bristande kunskap ersätts ofta av åsikter och innebär enligt Diesen generellt sett en "[...]stor risk att *en lekman ersätter analys med subjektiva intryck och rationell bedömning med egen övertygelse.*"⁹⁴ Domaren har med hjälp av sin erfarenhet bättre kompetens att skilja mellan övertygelse och bevis. Juristerna har också genom sin utbildning och praktik bättre förutsättningar och metoder för att garantera bevisvärderingens riktighet och undvika subjektivitet.⁹⁵ Vad gäller bedömning av rättsfrågor har nämndemännen generellt sätt tämligen litet att bidra med då juristdomaren har en dominerande expertis. Dock kan nämnden när det kommer till olika avvägningar bidra till en överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet då juristdomaren i vissa fall har en allt för stor benägenhet att döma efter lagens ordalydelse och tidigare praxis. Lekmännen har en fallenhet för att bedöma omständigheterna i det enskilda fallet utifrån lagens anda.⁹⁶

⁸⁹ Ekelöf, s. 121 och Jacobsson, s. 244.

⁹⁰ Diesen 1996, s. 41, Jacobsson, s. 244 och Ekelöf, s. 121.

⁹¹ Jacobsson, s. 245.

⁹² Diesen 1996, s. 33-35, Ekelöf, s. 121 och Jacobsson, s. 245.

⁹³ Diesen 1996, s. 34 och Ekelöf, s. 122.

⁹⁴ Diesen 1996, s. 43.

⁹⁵ Diesen 1996, s. 41 och 43 och Klami, s. 23.

⁹⁶ Diesen 1996, s. 40, Ekelöf, s. 123-124 och Sandelin, s. 31.

4. Begreppet rättssäkerhet

Rättssäkerhet är ett svårdefinierat begrepp med många olika innebörder.⁹⁷

Nationalencyklopedin definierar rättssäkerhet som när:

"[...] ett land har en lagstiftning och ett system i övrigt som innebär att den enskilde medborgaren har ett skydd mot godtyckliga ingrepp från samhället självt, t.ex. att man inte åtalas eller döms utan tillräcklig bevisning, att man inte döms utan tydligt stöd i lag och att alla medborgare oavsett samhällsställning eller ursprung bedöms på ett likartat sätt. Den enskilde medborgaren är även tillförsäkrad juridisk trygghet för sin person och egendom samt att rättsreglerna ska tillämpas på ett förutsebart och effektivt sätt."⁹⁸

Suzanne Wennberg definierar rättsstat som "[...] en stat där polis, åklagare och domstolar är skyldiga att följa gällande regler och där vissa garantier finns mot missbruk av denna statsmakt."⁹⁹ Straffsystemet i en rättsstat ska vara konstruerat på samma sätt för att garantera individens rättsskydd gentemot den offentliga makten.¹⁰⁰

Det finns olika garantier för den enskildes rättssäkerhet i en process och dessa stadgas i svensk grundlagsstiftning, lagsstiftning, rättsprinciper och garanteras även i internationella konventioner. Enligt 2 kap 19 § RF gäller europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna som svensk lag och föreskrifter får inte meddelas i strid med detta åtagande.¹⁰¹ Enligt 1 kap 1 § RF ska den offentliga makten utgå från folket och utövas under lagarna. Detta är ett uttryck för legalitetsprincipen som också stadgas i 2 kap 10 § RF, 5 § BrP, 1 kap 1 § BrB och artikel 7 EKMR. Legalitetsprincipen är en av grundstenarna till garantin för en rättssäker prövning och försäkrar att ingen ska straffas för ett brott som inte var straffbelagt när gärningen begicks. I denna princip ryms även ett retroaktivitetsförbud och ett förbud mot analog strafflagstillämpning.¹⁰² Den innehåller också och en garanti för

⁹⁷ Frändberg, s. 271.

⁹⁸ <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/rattssaekerhet>.

⁹⁹ Wennberg, s. 16.

¹⁰⁰ Fränberg, s. 269 och Wennberg, s. 16.

¹⁰¹ Se även lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

¹⁰² Wennberg, s. 19-22.

lagens förutsebarhet för den enskilde medborgaren. Med förutsebarhet menas att medborgarna ska kunna förutse en lags tillämpning.¹⁰³ Alla medborgare ska behandlas lika inför lagen och domstolen ska iaktta saklighet och opartiskhet, 1 kap 9 § RF. Offentlighetsprincipen finns i 2 kap 11 § 2 st. RF och 5 kap 1 § 1 st. RB och stadgar att huvudregeln är att rättegångar ska vara offentliga. Rättegången ska också ske inom skälig tid, 2 kap 9 § RF. Rättssäkerhet i en process garanteras också genom domstolarnas självständighet, 11 kap 3 § RF, och att de lagfarna domarna i princip är oavsättliga.¹⁰⁴ I artikel 6 EKMR uppställs kriterierna för en rättvis rättegång. I artikel 6.1 EKMR stadgas bland annat att varje enskild medborgare har rätt till en rättvis och offentlig förhandling inom skälig tid inför en oavhängig och opartisk domstol. I art. 6.2 EKMR stadgas oskyldighetspresumtionen som innebär att var och en ska betraktas som oskyldig till dess dennes skuld lagligen fastställts. Denna princip finns inte lagfäst i svensk rätt, men har sedan länge uttryckts genom hävd.¹⁰⁵ Rättssäkerheten i en process garanteras även genom det allmänna beviskravet i 35 kap 1 § RB. Det finns en princip om att staten har bevisbördan i ett brottmål.¹⁰⁶ Kravet på bevisningen ska enligt praxis från Högsta domstolen vara ställt "bortom rimligt tvivel".¹⁰⁷ En annan princip i svensk rätt är "hellre fria än fälla" och innebär att om beviskravet inte når upp i styrkan utom rimligt tvivel ska den tilltalade frias.¹⁰⁸ Det finns vidare en mängd regler som ska garantera medborgarnas rättssäkerhet i brottmålsprocessen.¹⁰⁹

¹⁰³ Felaktigt dömda, s. 24.

¹⁰⁴ En domare kan bara skiljas från sin tjänst enligt de fall som anges i 11 kap 7 § RF.

¹⁰⁵ Felaktigt dömda, s. 33.

¹⁰⁶ Felaktigt dömda, s. 33 och Wennberg, s. 21.

¹⁰⁷ NJA 1980 s. 725.

¹⁰⁸ Felaktigt dömda, s. 36.

¹⁰⁹ Dessa har jag inte utrymme att redogöra för utan jag hänvisar till rapporten från justitiekanslerns rättssäkerhetsprojekt "Felaktigt dömda", s. 32-38, för en utförlig genomgång.

5. Analys

5.1 Inledning

Många för- och nackdelar med nämndemannasystemet har presenterats. För att kunna avgöra om systemet är tillfredställande för dagens högt ställda krav på rättssäkerhet ska jag börja med att besvara mina inledande frågeställningar.

5.2 Är rekryteringen av nämnden tillfredställande?

För att folket ska ha förtroende för nämnden måste den också vara folkets representanter, annars har den spelat ut sin roll. Om ett allmänt rättsmedvetande inte finns måste nämnden vara en representation av befolkningens demografiska sammansättning. I dagsläget är äldre män överrepresenterade som nämndemän, vilket uppenbarligen inte ger den blandning av ideologi, kön, bakgrund och utbildning som krävs för en avspegling av folket. Dessutom ligger det en fara i att rekryteringen av nämndemännen sker genom politiska engagemang. Det är som sagt inte ett krav med politiskt engagemang, men partierna nominerar väldigt sällan någon utanför sin partikrets. Detta kan skapa en risk för politisering av rättsskipningen då många nämndemän ser rättegången som ett medel att förmedla sin politiska ideologi. Domstolarna ska vara självständiga från den politiska makten och domarna opartiska för att kunna garantera rättssäkerheten genom förutsägbarhet och likhet inför lagen. Risken finns att extrema politiska åsikter får utrymme och att rättsskipningen används som ett verktyg för att driva igenom politiska beslut. Rättssäkerheten och kvaliteten i dömandet kan riskeras genom att nämnden uppfattar domstolen som ett politiskt forum och utagerar sina ideologiska värderingar i rättens bedömningar. På så sätt äventyras förutsägbarheten om den dömande verksamheten baseras på politiska opinioner.

5.3 Vad är nämndens funktion och nytta?

Nämndens främsta funktion är att verka som folkets och det allmänna rättsmedvetandets representant i rätten. Nämndens deltagande kan bredda rättens kunskaper och neutralisera fördomsfulla och konservativa åsikter. Det är sagt att ju fler ledamöter rätten har desto säkrare blir rättsskipningen. Nämnden har även en legitimerande verkan då allmänhetens förtroende för rättsskipningen torde bli större om de själva finns representerade i den

dömande makten. För att nämnden ska bidra till folkets förtroende för rättsskipningen krävs att de representerar folket och det allmänna rättsmedvetandet. Det är dock omdiskuterat huruvida det ens finns ett allmänt rättsmedvetande. Det finns inga belägg för att folket har ett överensstämmande och enhetligt betraktelsesätt på rättsskipningen. Dessutom, vad är det som säger att juristerna inte delar denna uppfattning om den nu är allmän? Om det finns ett allmänt rättsmedvetande så representeras detta i och med folkets deltagande i lagstiftningsprocessen. Nämndens funktion i rätten skulle då inte vara att representera det eventuellt existerande allmänna rättsmedvetandet utan snarare skulle den inneha en demokratiskt övervakande funktion för att tillförsäkra att domstolarnas makt inte missbrukas. Denna funktion ska inte bagatelliseras, då den utgör ett viktigt demokratiskt kontrollverktyg. I frågor där lagstiftningen öppnar upp för avvägningar och skönsmässiga bedömningar finns också en möjlighet för nämnden att bidra med sin kunskap – förutsatt att det finns ett allmänt rättsmedvetande att representera. Diesen menar att risken för felaktiga bedömningar blir lägre ju fler ledamöter rätten har och nämnden kan därför fylla en viktig funktion utan att representera det allmänna rättsmedvetandet. Frågan är dock om bristande juridiska kunskaper leder till ett rättsosäkert dömande?

Vad gäller nämndens kunskap ställs inga krav vid rekryteringen, tanken är att lekmannadomarna ska vara just lekmän. Men vad kan nämnden tillföra rätten som juristdomarna inte redan kan? Vare sig nämnden deltar i rätten eller ej kommer det finnas ett antal felaktiga domar då rätten dömer utefter det som är bevisat och inte alltid kan garantera att detta är den "verkliga sanningen". Juristdomarna är dock bättre rustade för den dömande uppgiften, då de har en gedigen utbildning och en lång erfarenhet. Diesen har genomfört ett antal undersökningar som visat att kvaliteten på nämndens dömande i många avseenden är sämre än juristdomarens. Bland annat innebär det en risk att nämndemännens bedömningar görs med mindre objektivitet än juristdomarens då juristen har bättre förutsättningar för att undvika subjektivistiska misstag. Lekmannen är inte lika drillad i objektiviteten och styrs till större del av känslor än vad den utbildade juristen gör, vilket kan öppna upp för slumpmässighet och på så sätt minska förutsebarheten. Vid mål med komplicerade bevisfrågor finns det dessutom ett större behov av kunskap i bevisrätt och då räcker inte nämndemännens lärdomar till. Å andra sidan har nämndemännen en tendens att individualisera bedömningar vilket kan göra dem bättre på att döma efter lagens anda

istället efter dess bokstav som juristdomarna har en tendens att göra. En rättssäkerhetsrisk med nämndemannamedverkan är materiellt oriktiga domar, där nämnden trots juristdomarens redogörelse för rättsläget i majoritet röstar mot (den genom folket stiftade) gällande lag eller mot beviskravet utom rimlig tvivel. Även om dessa så kallade nämndemannadomar inte är särskilt vanliga är frågan om de överhuvudtaget ska accepteras av rättssystemet. Ligger det inte i rättsväsendets beskaffenhet att så gott som möjligt alstra materiellt riktiga domar? Rättssäkerheten äventyras inte på så sätt att domen aldrig går att ändra. I hovrätten har juristdomarna majoritet och i högsta domstolen är nämndemännen inte representerade. Men varför riskera denna rättsosäkerhet och utsätta enskilda individer för den stora påfrestning en rättegång innebär? Varför riskera kostnader både för enskilda och för staten som medföljer ytterligare en rättegång när en materiellt riktig dom kunnat produceras från början? Vad gäller nämndemannainstitutets nyttoaspekter i rättsskipningen kommer Jacobsson fram till att vare sig nämndemännen kan genomföra exempelvis en korrekt bevisvärdering eller inte blir resultatet hursomhelst negativt för bedömningen av nyttoaspekten då nämndemännen i detta sammanhang inte tillför rätten någon kunskap som juristdomarna inte själva kan åstadkomma.¹¹⁰ En annan fråga som bör besvaras är om nämnden hämmar rättsskipningen. I och med lekmännens medverkan i rättsskipningen och deras bristande juridiska kunskaper tvingas juristdomaren förklara och förenkla de juridiska spörsmålen på ett sätt så lekmännen förstår. Detta kan motverka att nya metoder för exempelvis förbättrad bevisvärdering skapas, metoder som bättre kan garantera en säker rättegång. Å andra sidan bör man fråga sig om dessa metoder verkligen bör bli så komplicerade att en lekman inte kan förstå dem. Genom nämndens deltagande i rätten blir processen lättförståelig för gemene man. Om rättsskipningen inte är förståelig för de som ska rätta sig efter den torde förtroendet för domstolarna försvagas i takt med att rättsskipningen blir allt mer svårförståelig. En annan aspekt är kostnaden i förhållande till effektiviteten av nämndemannasystemet. Även om det är billigare att låta nämndemän istället för juristdomare sitta i rätten, ” [...] kan man å andra sidan fråga sig om inte effektiviteten minskar i samma grad så att den samhällsekonomiska vinsten blir försumbar.”¹¹¹ När materiellt oriktiga domar överklagas är detta förlopp förmodligen ännu

¹¹⁰ Jacobsson, s. 245.

¹¹¹ Diesen 1996, s. 47.

mer kostsamt för staten än om tre juristdomare dömt i tingsrätten från början. Jävsproblematiken är också en kostsam historia där omfattande rättegångar måste tas om. I och med att juristdomaren måste förklara rättsläget och dylika problem för nämnden uppstår en ineffektivitet som inte hade uppstått med endast juristdomare i rätten. Faran blir ännu större om nämnden inte förstår juristdomarens resonemang och förklaringar och på grund av detta viker sig för domarens åsikt, då är poängen med hela systemet förlorad och nämnden utgör bara ett, som Diesen kallar det, "demokratiskt alibi".¹¹² Samma problematik kan uppstå vid omröstning till dom. Eftersom nämnden ska uttrycka sin mening efter juristdomaren får nämnden en underordnad ställning i förhållande till denne.¹¹³ I SOU 2013:17 ges förslag på effektivisering av rättsprocessen i brottmål genom att rätten i fler fall än innan ska vara domför utan nämnd. Den främsta anledningen till detta förslag är vikten av effektivitet samt möta de höga kraven på rättssäkerhet, då de lagfarna domarna med sin kompetens kan garantera denna på ett säkrare sätt.¹¹⁴ Rekryteringen av nämnden är därmed inte tillfredställande. Som jag nämnt tidigare är inte nämndens syfte att bidra med juridisk kunskap utan att fungera som en demokratisk övervakare och representant för det allmänna rättsmedvetandet i rättsskipningen. Nämnden ska också, med sin blandande livserfarenhet och sitt sunda förnuft, bidra vid avvägningsfrågor där det allmänna rättsmedvetandet kan behövas. Frågan är då vilken roll nämnden ska inta i rätten? Nämnden har en lagstadgad roll som meddomare då de omfattas av samma regler som juristdomarna. Däremot är det osäkert om dagens konstruktion av nämnden, vad gäller kunskap och rekrytering, uppfyller kraven som meddomare. Som det ser ut idag sköter juristdomaren den utredande delen i rättegången och förklarar sedan om rättsläge, praxis och sakförhållanden i målet. Juristdomaren tillsammans med nämnden tar sedan ett beslut. Det är i beslutsdelen som nämnden ska komma in, men som tidigare nämnts är Diesen skeptisk till om det kan göras en sådan uppdelning av rättsskipningen. Om denna avgränsning inte kan genomföras innebär det att nämndemännen också är med i det utredande skedet av rättsskipningen men utan juridisk kunskap. Problematiken ligger i att nämnden intar en roll i rätten som den inte är rustad för.

¹¹² Diesen 1996, s. 47.

¹¹³ Jacobsson, s. 248.

¹¹⁴ SOU 2013:17 och avsnitt 2.2.4

6. Slutsats

Det finns som beskrivits ovan en mängd fallgrorpar med nämndemannasystemet som kan äventyra rättssäkerheten i brottmålsrättegången i tingsrätten. Att en utbildad nämnd ska ta ställning i svåra juridiska spörsmål med risk för materiellt oriktiga domar och felaktig bevisvärdering är för mig ett mysterium. Även om nämndemannadomar är en ovanlighet bör materiellt riktiga domar med övertygande bevisning vara av så stor vikt i rättssystemet att de undviks i allra möjligaste mån. Kostnaden av fler juristdomare skulle kompenseras genom en effektivare brottmålsprocess samt färre överklaganden och omprövningar på grund av materiell oriktighet eller jävsproblematik. Min uppfattning är att nämnden inte har någon legitimitetsverkan så länge dessa problem finns. Därtill tror jag inte att nämnden representerar ett allmänt rättsmedvetande eftersom det enligt min mening inte finns en uppfattning av rätt och fel som alla människor delar. Den rättssäkerhetsfunktion som dagens nämndemannasystem kan garantera genom sitt deltagande är en demokratisk kontroll och insyn, vilket är en mycket viktig funktion. Nämndens deltagande stärker rättssäkerheten för den enskilde genom att processen blir mer lättförståelig, dock på bekostnad av den juridiska teknikens utveckling som skulle kunna göra dömandet ännu mer rättssäkert. Om nämnden ska fungera som en tillfredställande demokratisk kontrollfunktion krävs att alla samhällets medborgare representeras och inte bara de politiskt aktiva. Rekryteringen av nämnden bör därför breddas, och inte enbart ske genom de politiska partiernas nomineringar. Att många nämndemän är av uppfattningen att rättegångssalen är en spelplan för sin politiska ideologi utgör en stor risk mot rättssäkerheten då domstolens opartiskhet och självständighet samt förutsebarheten av och likheten inför lagen äventyras - värden vilka är garanterade medborgaren genom lag. Dagens uppbyggnad av nämndemannasystemet har således, enligt min åsikt, till viss del spelat ut sin roll. Nämndens funktion i domstolen måste förändras för att kunna tillföra rätten någon nytta, öka effektiviteten och trygga rättssäkerheten. För att nämnden ska kunna utgöra en verklig meddomarroll krävs utbildning för att rättssäkerheten, materiellt riktiga domar och korrekt bevisvärdering ska garanteras. Ett annat alternativ är att nämnden tar mindre plats i rättskipningen och istället fungerar som en demokratisk kontrollfunktion som kan bidra med värderingar och sunt förnuft, utan att döma. Ett annat alternativ är att ändra omröstningsreglerna genom att ge juristdomarens utslagsröst eller att ge nämnden en kollektiv rösträtt som i 1734 års RB.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Statens offentliga utredningar

- SOU 2002:61
- SOU 2013:17

Propositioner

- Prop. 1931:80
- Prop. 1982/83:126
- Prop. 1996/97:133
- Prop. 2005/06:180

Rättsfall

- Gotlands tingsrätt, mål B 1123-11
- Gotlands tingsrätt, mål B 1395-11
- Gotlands tingsrätt, mål B 12-12
- Helsingborgs tingsrätt, mål B 6451-11
- Hovrätten över Skåne och Blekinge, mål B 2018-12
- Malmö tingsrätt, mål B 1537-07
- Malmö tingsrätt, mål B 10425-10
- NJA 1980 s. 725
- Svea hovrätt, mål B 7342-12
- Svea hovrätt, mål B 9331-12
- Södertälje tingsrätt, mål B 2781-10

Litteratur

- Dahlgren, Madeleine: *Nämndemannaposten – det (o)politiska ämbetet?*, Stockholm 2011

- Diesen, Christian: *Lekmän som domare*, Stockholm 1996
- Diesen, Christian: *För och emot nämndemän*. I: Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet 2011/12:3, Stockholm 2011
- Domstolsverkets rapportserie 2007:2: *Nämndemannakårens sammansättning*, Västerås 2007
- Ekelöf, Per Olof och Edelstam, Henrik: *Rättegång. Första häftet*, 8:e upplagan, Stockholm 2002
- Frense, Bo: *Religion och rätt. En studie till belysning av relationen religion-rätt i förkristen nordisk kultur*, Lund 1982
- Frändberg, Åke: *Om rättssäkerhet*. I: Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet 2000/01:2, Stockholm 2000
- Häthén, Christian: *Stat och straff. Rättshistoriska perspektiv*, Lund 2004
- Inger, Göran: *Svensk rättshistoria*, Lund 1980
- Jacobsson, Ulla: *Nämndemannens domarroll*. I: Festskrift till Per Olof Bolding, Stockholm 1992
- Justitiekanslern: *Rapport från JK:s rättssäkerhetsprojekt. Felaktigt dömda*, Stockholm 2006
- Justitiekanslern: *Rapport från JK:s andra rättssäkerhetsprojekt. Rättssäkerheten i brottmål*, Mölnlycke 2009
- Klami, Hannu Tapani och Hämäläinen: *Lawyers and laymen on the bench. A study of comparative legal sociology*, Helsingfors 1992
- Modéer, Kjell Å: *Juridiska yrkesroller i ett rättshistoriskt perspektiv. Ett läromedel i rättshistoria*, Lund 1989
- Sandelin, J.H.: *Bidrag till kännedomen om häradsrättsnämnden. Enligt gällande rätt i Finland och Sverige*, Vasa 1936
- Strahl, Ivar: *Makt och rätt. Rättsidéns gång genom historien – från Babylonien till FN*, 11:e upplagan, Uppsala 2005
- Uppström, Wilhelm: *Öfversigt af den svenska processens historia*, Stockholm 1884
- Wennberg, Suzanne: *Introduktion till straffrätten*, 9:e upplagan, Vällingby 2011

Elektroniska källor

- Helsingborgs dagblad: *Friande agadom rör upp känslor*, publicerad den 5 juni 2012, hämtad den 21 maj 2013 kl. 20:45 från:
<http://hd.se/helsingborg/2012/06/06/hotade-och-slog-sina-barn-friades/>
- Helsingborgs dagblad: *Föräldrar fällda för barnmisshandel*, publicerad den 21 mars 2013, hämtad den 21 maj 2013 kl. 21:49 från:
<http://hd.se/helsingborg/2013/03/22/foraldrar-fallda-for/> 21/5-13 21:49
- Högsta domstolen: *Vem kan bli nämndeman?*, hämtad den 8 maj 2013 kl. 14:50 från:
<http://www.hogstodomstolen.se/Om-Sveriges-Domstolar/Arbeta-i-Sveriges-Domstolar/Arbetsomraden/Namndeman/Vem-kan-bli-namndeman/>
- Mårten Schultz: *Avskaffa nämndemännen (encore une fois)*, publicerad den 24 februari 2011, hämtad den 8 maj 2013 kl. 16:52 från:
<http://martenschultz.wordpress.com/2011/02/24/avskaffa-namndemannen-encore-une-fois/>
- Nationalencyklopedin: *Rättssäkerhet*, hämtad den 13 maj 2013 kl. 15:32 från:
<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/rattssaekerhet>
- Sveriges domstolar: *Bevaka förhandling*, hämtad den 18 maj kl. 10:35 från:
<http://www.domstol.se/Om-Sveriges-Domstolar/Pressrum/Bevaka-forhandling/>